

ईबोला विषाणू (संसर्गजन्य आजार)

ईबोला सर्वप्रथम 1976 मध्ये पाठोपाठ आलेल्या दोन साथीत नायजेरिया, सुदान, कांगो आणि यांबुकु या देशात आढळला याचा आढळ ईबोला नदीकाठच्या खेड्यात असल्याने त्यास याच नदीचे नाव देण्यात आले फायलोबॅरीडी या गटातील हे विषाणू स्थिर असून अतिशय प्रभावीपणे लागण करतात. जवळजवळ ८०-१०० नॅनो मि इतका व्यास असतो त्याचा आकार लांब बारीक तारेसारखा आणि लवचिक असून त्याचे बाह्य आवरण जैविक पदार्थांचे असून अखंड, एकसंघ RNA चे असते.

ठळक वैशिष्टे-

ईबोला वायरस डिसिज (EVD) म्हणजेच ईबोला विषाणू संसर्ग यास पूर्वी अगोदर ईबोला हॅमरेज फीवर असे संबोधत असत. हा अतिशय गंभीर असून मानवात जीवघेणा ठरू शकतो.

जंगली प्राण्यांपासून मानवास लागण होते आणि माणसाच्या माणसाशी संबंध आल्याने संसर्ग होतो.

EVD मुळे मृत्युदर सरासरी 50% इतका आहे . गंभीर प्रकरणांचा दर 25% ते 90% इतका आहे. आपल्या समूहातच मूळ राहणे हा यावर परिणामकारक प्रतिबंधात्मक उपाय आहे. साथीच्या प्रसारावर नियंत्रण हे त्यास निर्माण केलेल्या अडथळांवर , मुख्यतः प्रकरण व्यवस्थपन, निरीक्षण आणि संपर्काचा माग काढणे, चांगल्या तपासण्या सुरक्षित दफन करणे आणि सार्वजनिक प्रबोधन करणे.

शरीरातील पाण्याची पातळी वाढवत वाढीव सुरक्षा प्रदान करणे यामुळे जीवनदान मिळण्याचा दर वाढतो. सध्यातरी यावर प्रमाणित उपचार पध्दती उपलब्ध नाही परंतू रक्तघटक प्रतिकारशक्ती वाढविणे आणि औषधोपचाराचा अभ्यास सुरू

प्रसार: ईबोला चे लागण झालेल्या प्राण्यांचे रक्त उत्सर्जन, त्यांचे शरीरातील स्राव व काही अवयव यांतून मानवास संसर्ग होतो. अफ्रिकेमध्ये लागण झालेली चिंपाझी, गोरीला, वाघळे , माकडे , सांबर, आणि जंगली सांळींदर आजारी असतांना किंवा मृत झाल्यावर किंवा पर्जन्यारण्यात संपर्कात आल्याने मानवाला लागण झाली

त्यांनंतर ईबोलाची लागण झालेल्या व्यक्तीचा व्यक्तीशी जवळून संपर्क आल्याने (जखमी त्वचा किंवा श्लेश्मल आवरण)रक्त, उत्सर्जन , अवयव किंवा शरीरातील स्राव यांच्याशी संपर्क आल्याने किंवा परिसरात त्याचा प्रदुषक म्हणून शिरकाव झाल्याने होतो. लागण झालेल्या पुरुषांवर उपचार झाल्याने ते बरे असले तरी त्यांच्या वीर्यातून पुढील ७ आठवडे लागण होऊ शकते. ईबोलाची लागण झालेल्या रुग्णांची परिचर्या करणा-या व्यक्तींना याचा संसर्ग झाल्याचे वारंवार आढळले आहे. सुरक्षा उपायांची कठोर अंमलबजावणी न करता उपचार करत असतांना खूप जवळचा संपर्क आल्याने आरोग्य सेवकांस याची लागण होते.

ईबोलाचा संसर्ग श्वासोच्छ्वासातून होत नाही त्यामुळे त्याचा हवेतून प्रसार होत नाही . हा अन्न जन्य किंवा पाणीजन्य आजार नाही. ज्या व्यक्तीमध्ये कोणतीही लक्षणे आढळत नाही त्यांच्याकडून लागण होण्याची शक्यता नसते . लक्षणे असलेल्या व्यक्तीशी व्यक्तीचा जवळून संपर्क आल्याने लागण होते.

खुणा आणि लक्षणे:

लागण झाल्यापासून 2 ते 21 दिवसात याची लक्षणे दिसू लागतात. लक्षणेदिसेपर्यंत अशा व्यक्तीकडून लागण होत नाही. याचे पहिले लक्षण म्हणजे अचानक आलेल्या तापातील आकडी, स्नायूत वेदना , डोकेदुखी आणि घशाला सूज

येणे. त्यांनंतर उलटया , अतिसार, पुरळ मूत्रपिंडास ईजा आणि यकृताच्या कार्यात बिघाड होतो. काही व्यक्तीमध्ये अंतर्गत आणि बाह्य रक्तस्त्राव होतो.(उदा. हिरडयातून रक्तस्त्राव किंवा मलातून रक्तस्त्राव) प्रयोगशाळेत कमी प्रमाणातील श्वेत रक्तपेशी आणि रक्तबिबिकाचे प्रमाण कमी होणे आणि यकृतातील विकराचे प्रमाण वाढणे अशी लक्षणे दिसतात.

निदान:

ईबोलाचे निदान करण्यापूर्वी मलेरिया (हिवताप) टायफॉईड (मुदतीचा ताप) शिजेला डिसेंट्री कॉलरा (पटकी) लेप्टोस्पायरेसिस, प्लेग, मुडदुस , वरचेवर येणारा ताप, मेंदुज्वर, हिपेटिसिस किंवा इतर विषाणू संसर्गाने होणारा रक्तस्त्राव व ताप याची वैशिष्टे आणि साथीचे प्रमाण व प्रकार पाहता विशेषतः मध्य अफ्रिका तात्काळ चिकित्सा आवश्यक आहे. गंभीर स्थितीत वैशिष्टे स्पष्ट दिसतात आणि प्रयोगशाळेत पॉलीमर्स चेन ॲम्नीफिकेशन द्वारा स्पष्ट होतात किंवा/आणि गुण वैशिष्टे स्पष्ट करणारे घटक वापरून चिकित्सा केली जाते..

उपचार:

सहायक काळजी- तोंडावाटे आणि शिरेतून द्रवपदार्थ देऊन शरीरातील पाण्याची पातळी राखली जाते आणि विशिष्ट लक्षणांवर उपचार करणे आवश्यक आहे त्यामुळे जिवितहानी कमी होते. अद्याप पर्यंत ईबोला विषाणू संसर्गावर प्रभावी उपाय उपलब्ध नाही. परंतू सध्या उपलब्ध प्रभावशाली रक्त घटक आणि औषधे यांचा समयोचित वापर करून या आजारवर उपचार करण्याचा प्रयत्न केला जातो. अद्यापपर्यंत कोणतीही लस उपलब्ध नाही, पण दोन शक्तीशाली लसींचा यावर परिणाम होईल असे वाटते.

प्रतिबंधात्मक पाय-या-

- बाधित प्राणी उदा. वाघळे, माकडे , वानर यांच्याशी संपर्क कमीतकमी असावा आणि त्यांचे कच्चे मांस खाऊ नये.
- प्रण्यांना हाताळतांना हातमोजे घालावे आणि इतर प्रतिरोधक कपडे वापरावे. प्राणीजन्य अन्नघटक (उदा. रक्त आणि मांस) पूर्णपणे शिजवून खावे.
- बाधित रुग्णांच्या निकटवर्तीयांशी शरीरसंबंध टाळावे. विशेषतः शरीरातील स्त्राव/उत्सर्जने यांचा संपर्क टाळावा.
- ईबोला ग्रस्तांशी शरीरसंबंध टाळावा
- प्रतिबंधात्मक परिचर्येत पुढील तंत्राचा वापर करावा.-
- प्रतिरोधक कपडे वापरावे(उदा. मास्क, ग्लोव्हज, गाऊन आणि गॉगल)
- संसर्ग प्रतिरोधकांचा वापर करावा (जसे सर्व उपकरणे निर्जंतूक करून घेणे आणि जंतूनाशकांचा नियमित वापर करणे)
- असुरक्षित व्यक्तीपासून ईबोला ग्रस्त रुग्णास वेगळे ठेवावे.
- रुग्णालयातील रुग्ण तपासणीनंतर न चुकता हात धुवावे तसेच घरीही या रुग्णाची काळजी घेतांना वरचेवर हात स्वच्छ धुवावे.

संदर्भ

<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs103/en/>

<http://www.cdc.gov/vhf/ebola/exposure/index.html>